

Fèlix Cucurull i Manuel de Seabra, ambaixadors culturals (1954-1974)

Visat núm. 13
(abril 2012)

per Anna Cortils

Les relacions entre Catalunya i Portugal gairebé sempre s'han caracteritzat per una clara disposició d'interessos personals, és a dir, per la feina i la voluntat de persones individuals. El primer gran precedent d'aquestes relacions entre els dos extrems de la península Ibèrica fou Ignasi Ribera i Rovira (1880-1942), advocat, poeta i periodista, que va viure a Tomar del 1900 al 1910, on publicà un llibre de poesia en català i diversos articles sobre la cultura catalana. Quan tornà a Catalunya, divulgà la cultura portuguesa i traduí cap al català i espanyol diversos llibres d'autors portuguesos.

Després de Ribera i Rovira, les dues personalitats que més contribuïren a la divulgació de les dues realitats socials i culturals peninsulars foren Fèlix Cucurull (1919-1996) i Manuel de Seabra (1932). La relació de Cucurull amb Portugal comença el 1954 quan a propòsit de la seva primera novel·la, *L'últim combat*, coneix Manuel de Seabra, que en aquell moment ja residia a Barcelona i que tres anys després la traduí al portuguès. Cal destacar que l'obra literària de Cucurull tingué una major repercussió a Portugal pel fet de ser editada en millors condicions de llibertat en portuguès que no pas en català. El 1959 Seabra i Cucurull publiquen a Catalunya una *Antologia de contes portuguesos* molt extensa, en dos volums. És també durant aquest mateix any que apareix a Portugal *A miragem* (*Només el miratge*), de Cucurull, traduïda per Seabra en el Clube Bibliográfico Editex. El mateix any l'editorial de Coïmbra Atlântida inclou un volum de contes i novel·les de Cucurull, traduïts i prologats per Seabra.

És en aquesta època que Fèlix Cucurull fa amistat amb António de Macedo, cineasta i escriptor portuguès que impulsà l'anomenat Novo Cinema —moviment avantguardista dins del cinema que trencà amb la ideologia de l'Estado Novo—, i aquest el convida a pronunciar una conferència sobre poesia i cinema al Cine Clube de Lisboa. Macedo va publicar alguns assaigs sobre l'obra de Cucurull a la premsa portuguesa. El 1961, en col·laboració amb Seabra, publica *Poetes portugueses d'ara*, a Mallorca. Cucurull també va traduir del portuguès al català *El mal i el bé*, de Domingos Monteiros i *Agonia*, de Manuel do Nascimento.

El mateix any 1961 apareix a Lisboa, a l'editorial Livros do Brasil, *O Silêncio e o Medo* (*El silenci i la por*), novel·la de Cucurull aleshores encara inèdita en català —la versió original catalana es publicà un any després a Barcelona—, traduïda un cop més pel seu amic Manuel de Seabra. El 1961 també aparegué la traducció de Cucurull del llibre de Fernando Namora *Domingo à Tarde*. El 1963 apareix en portuguès la novel·la *A les 21,13*, en traducció d'António de Macedo. A partir de 1963 Fèlix Cucurull s'instal·la a Portugal i s'hi queda durant dos anys i mig gràcies a una borsa d'estudis de la Fundació Calouste Gulbenkian, de la qual sorgirà una obra d'anàlisi i de vindicació de l'iberisme: *Dos pobles ibèrics*, 1967, que li va valdre el Premi d'Assaig Josep Yxart.

Durant aquest temps Fèlix Cucurull consolidà relacions d'amistat i literàries amb escriptors portuguesos i brasilers. La seva obra es va traduir al portuguès per importants figures del món de

les lletres, en la mateixa època en què col·laborà a la premsa portuguesa per donar a conèixer la realitat cultural catalana. També va traduir i va elaborar la biografia de desenes d'escriptors portuguesos i brasilers, per a les entrades de diccionaris i enciclopèdies (*Gran Enciclopèdia Universal Espasa-Calpe* de Barcelona), i per això Cucurull va despertar un gran interès a Portugal i al Brasil. Va col·laborar en diferents publicacions com ara el *Diário de Lisboa* i el *Diário de Notícias*, impartí nombroses conferències a Lisboa i en altres localitats i traduí poesia i narrativa cap al català.

A més de la vida cultural, també seran molt rellevants els contactes polítics contra la dictadura de Marcelo Caetano. Cucurull va ajudar activament els polítics portuguesos que lluitaren contra la dictadura, acció que li fou reconeguda després de la Revolució dels Clavells, el 1974. El van rebre els ministres del govern portuguès Raul Rego, de Mitjans de Comunicació, i Salgado Zenha, de Justícia.

Així mateix, a partir del 1963 Manuel de Seabra s'instal·la definitivament a Barcelona amb la seva dona, Vimala Devi, on continua la seva tasca intel·lectual d'escriptor i traductor. El 1974, Seabra publica una *Antologia da Novíssima Poesia Catalã* a l'editorial Futura on fins i tot dóna a conèixer autors encara inèdits a Catalunya. Ha estat i és un humanista convençut i militant, que ha traduït incansablement del rus, xinès, anglès i també cap a l'esperanto, i finalment ha esdevingut un escriptor en català amb llibres com ara: *Els exèrcits de Paluzie* (1982), *Coneixes Blaise Cendrars?* (1984), *Paisatge amb figures* (1986), *Fer senyors a la Plaça Roja* (1986), *El dia que Jesús va traïr Judes* (1995) o *Odieu-vos els uns als altres* (2004). Després d'un període d'intensa activitat pública en la dècada dels setanta, Seabra obre un període d'introspecció durant el qual es dedicà a la seva pròpia obra i sobretot a la redacció, juntament amb la seva esposa Vimala Devi, del *Diccionari Portuguès-Català* i del *Diccionari Català-Portuguès* (1985-1989).

Vet aquí l'exemple de dos homes que a través de la seva trajectòria vital contribuïren a l'exercici de resistència contra les dictadures peninsulars i durant aquest període establiren lligams més forts entre Catalunya i Portugal. La seva tasca fou la d'aquells ambaixadors sense pàtria que feren de la cultura la seva pàtria.